

Кузьменко А.О., Лисенко С.М.

ГУМАНІТАРНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ ТА ЙОГО СТАН

У глобалізованому світі третього тисячоліття шанс на успіх перед Україною відкриває лише ефективна реалізація її людського потенціалу. Як європейська за своєю цивілізаційною належністю нація Україна має спиратися у своєму розвитку на європейську людиноцентричну систему цінностей, яка не раз доводила свою ефективність. Чергове її підтвердження – успіх наших сусідів, країн Центральної і Східної Європи, які продемонстрували динамічний випереджальний розвиток і стійкість суспільства в умовах кризи.

Особливої актуальності дослідження проблем розвитку людського потенціалу набуває на сучасному етапі розвитку нашої країни, коли велике значення повинно приділятися всебічному забезпеченню інтересів людини, сприянню її прагненню жити й творити в гармонії зі суспільством, формуванню нової якості життя, розвитку креативного потенціалу людини, створенню гідних та доступних робочих місць, адже сьогодні відставання за ступенем гуманітарного розвитку є набагато критичнішим фактором для майбутнього країни, ніж відставання в будь-якій іншій сфері.

Актуальність проблем, що розглядаються в даній роботі, визначила її мету, яка полягає в розкритті поняття розвитку людського потенціалу та аналізі його стану в Україні на сучасному етапі.

Гуманітарна сфера лише на перший погляд здається чимось похідним, а то й другорядним. Насправді ж вона є визначальною сферою людського буття. Розвиток економіки, державного будівництва, позитивних політичних процесів тощо стає в принципі неможливим, якщо життєвий рівень населення, його відтворення, стан здоров'я, освітній, культурний та моральний потенціал сягають нижче певної межі.

Що ж таке гуманітарний розвиток країни? Гуманітарний розвиток - це модель розвитку, яка спрямована на максимальне розкриття потенціалу та реалізації себе, це може відбуватися як з однією людиною так і з усім населенням в цілому. В економічному вимірі гуманітарний розвиток означає постійне зростання частки інтелектуального продукту у національному продукті, утвердження інноваційності в якості домінуючої моделі економічної поведінки.

Для визначення стану гуманітарного розвитку необхідно: дати динамічний аналіз інтегрального індексу людського розвитку та індивідуальних індексів доходу, рівня освіченості та довголіття, слід також проаналізувати рівень розвитку людського потенціалу за останній рік порівняно з попередніми роками за основними критеріями.

Концепція людського розвитку створювалася ПРООН саме для завдань сприяння людському розвитку у всесвітньому масштабі, на міжнародному рівні. У зв'язку з цим формувалася методологія оцінки та розрахунку індексу. Його склад досить мінімальний, він ґрунтується на трьох головних засадах: прожити довге й здорове життя (вимір - довголіття); набути, розширювати й оновлювати знання (вимір - освіченість); мати доступ до засобів існування, що забезпечують гідний рівень життя (вимір - матеріальний рівень життя).

Вимір довголіття відображає можливість людей прожити тривале й здорове життя. Хоча прямого зв'язку між довголіттям і здоров'ям населення немає (наприклад, нерідко молоді та здорові люди гинуть у військових конфліктах, а хронічно хворі з допомогою медицини живуть довго), однак будь-яке продовження життя в загальному випадку бажане для людей. Виміром довголіття обрано показник середньої очікуваної тривалості життя при народженні.

Показник освіченості також важливий не лише сам по собі. Цей вимір людського розвитку відображає можливості людей набувати знання і здібності для повноправної та

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону.

*Регіональна науково-практична конференція, Красноармійський індустріальний інститут
ДонНТУ, 11 грудня 2014*

багатогранної участі в житті сучасного суспільства та значимого особистого внеску в це життя. У сучасних умовах цінність освіченості є особливо високою і дедалі зростає у міру розвитку науково-технічної революції та інтелектуалізації праці. Щодо економічно розвинутих країн, то рівень грамотності - лише мінімальна характеристика освіченості населення.

Показник матеріального рівня життя має відображати можливості доступу людей до матеріальних ресурсів, необхідних для гідного існування, включаючи ведення здорового способу життя, забезпечення територіальної та соціальної мобільності, обмін інформацією й участь у житті суспільства[3].

З 1993 року ООН формує щорічний звіт з людського розвитку. Звіти ООН про індекс людського розвитку у світі зазвичай запізнюються на два роки, оскільки вимагають міжнародного зіставлення після публікації даних національними статистичними службами. Таким чином, в останній доповіді за 2013 р. представлено дані, розраховані за підсумками 2011–2012 рр. [1].

Щодо нашої країни, то незважаючи на відносне зростання індексів у 2009-2012 роках, динаміка рейтингу навпаки погіршилася. У 2010 році Україні належала 69-та позиція, у 2011 – 76-та з показником 0,737, а в минулому році 78-ма з показником 0,740. За критеріями досліджуваного індексу в нашої країни найкращий стан справ з освітою та грамотністю – 0.860 (29 місце у світі), помітно гірші зі здоров'ям та довголіттям – 0.760, а найгірший стан з рівнем життя (економічним розвитком) – 0.615.

На момент набуття Україною незалежності, індекс людського розвитку був вищий за європейський та центральноазійський (0.714 проти 0.701), а на даний час він нижчий на 0.31 (0.740 проти 0.771).

Після розпаду ССРСР, його республіки отримали власну економіку, якій державні керманічі мали дати раду, та в нашій країні з 1990 по 2000 рік відбулися деструктивні економічні та політичні процеси, які негативно відбилися на показниках індексу розвитку людського потенціалу. Як бачимо він за 10 років обвалився (з показника 0.714 до 0.673), «перебудова», інфляції, розрив міжгалузевих зв'язків, спад промислового виробництва та безробіття в статистичних показниках чітко дали про себе знати. Дане десятиріччя з числа усіх пострадянських республік наша країна пережила найбільш болісно. Найвищий наш показник – рівень освіти завжди позитивно впливав на імідж країни, адже за світовим рейтингом грамотності ми знаходимося на 29 місці, про те економічні показники, які визначають рівень життя населення (0.615 - Україна, для порівняння в нашої сусідки Білорусії – 0.723), негативно позначаються на індексі розвитку людського потенціалу, відкидаючи нашу державу в рейтингу до середньостатистичних показників латиноамериканських держав. Зважаючи на негативну динаміку рейтингу серед країн світу за досліджуванним індексом (2010р. - 69 місце, 2012р. -78 місце), стає зрозумілим, що за умови погіршення якості освіти (доступності), збереження сучасного стану економіки та медицини – наша країна, географічно знаходячись в Європі, надалі поступатиметься у світових рейтингах країнам з менш розвинених частин світу[2].

Радикальні економічні реформи у пострадянських країнах замість нарощування людського капіталу призвели до глибоких негативних змін у розвитку головної продуктивної сили суспільства, великих втрат інтелектуального і науково-виробничого потенціалу. Погіршення умов відтворення людського капіталу тісно пов'язане зі значним показником безробіття, як "відкритим", тобто офіційним, так і прихованим, здійснення радикальних реформ призвело до депопуляції, тобто вимирання українського народу.

Що ж робити, аби покращити становище гуманітарного розвитку країни? Копіювати досвід розвинених країн? Будь-яке копіювання досвіду розвинених країн не матиме успіху. У розвинених країнах прогрес відбувався шляхом поступового розвитку, тому значну частину проблем вирішували природним шляхом. Держава повинна дбати

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону.

*Регіональна науково-практична конференція, Красноармійський індустріальний інститут
ДонНТУ, 11 грудня 2014*

про населення й постійно стимулювати його розвиток, покращуючи умови життя, розширюючи коло свобод та можливостей людини, що в результаті забезпечить економічне зростання й створення нових умов для людського розвитку.

Література

1. ООН опублікувала індекс людського розвитку в країнах світу за 2013 рік, Центр гуманітарних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/news/2013/03/14/5622>
2. Інтернет-ресурс - <http://infolight.org.ua/content/indeks-rozvitku-lyudskogo-potencialu-2013-reyting-ukrayini>.